

KAROLINA DUDZIC-GYURKOVICH*, MATEUSZ GYURKOVICH**

BULWARY WIŚLANE – ZIELONY „SALON” KRAKOWA

THE VISTULA BOULEVARDS – THE GREEN "SALON" OF CRACOW

Streszczenie

Bulwary wiślane pozostają jedną z najważniejszych zielonych przestrzeni publicznych miasta. W niniejszym artykule autorzy pragną przybliżyć opracowany przez nich projekt konkursowy, który jest próbą pogodzenia wymogów i oczekiwań współczesności z dziedzictwem historycznym miejsca.

Słowa kluczowe: przestrzeń publiczna, rewitalizacja, kompozycja urbanistyczna, centrum miasta

Abstract

The Vistula boulevards in Kraków remain one of the most important green public spaces of the city. The authors of this article would like to present their competition design which is an attempt to harmonize the requirements and expectations of the present day with the historical heritage of the place.

Keywords: public space, revitalization, urban composition, city center

* Mgr inż. arch. Karolina Dudzic-Gyurkovich, PIATELKO_DG Sp. z o.o., Kraków.

** Dr inż. arch. Mateusz Gyurkovich, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

Bulwary wiślane w Krakowie pozostają jedną z najważniejszych zielonych przestrzeni publicznych miasta. Pomimo to na przeważającym odcinku nie nosi ona znamion przestrzeni atrakcyjnej czy nawet bezpiecznej¹. W centrum, bezpośrednio nad rzeką wciąż pozostają duże, częściowo opuszczone obszary przemysłowe i składowe², które stanowią istotną barierę odcinającą miasto od Wisły. Obecnie tylko niewielki odcinek bulwarów, pomiędzy mostem Dębnickim a mostem J. Piłsudskiego, sąsiadujący bezpośrednio z najcenniejszymi zespołami urbanistycznymi Starego Miasta i Kazimierza, jest wykorzystywany podczas imprez masowych oraz jako popularny teren rekreacyjny. A i w tym obszarze pozostaje wiele miejsc zaniedbanych i chaotycznie zagospodarowanych. Nabrzeża w przeważającej części nie pełnią żadnych funkcji publicznych, a rzeka stanowi istotną barierę dzielącą miasto zarówno funkcjonalnie, jak i mentalnie. Wpływa na to również brak połączeń pieszych i rowerowych. W ostatnim dwudziestolecu podjęto kilka prób zmiany tej sytuacji³. Najnowszą z nich był *Konkurs na opracowanie koncepcji zagospodarowania przestrzennego Doliny Wisły w Krakowie na odcinku od Mostu Zwierzyńskiego po stopień wodny na Dąbiu* zorganizowany przez UMK i SARP O/Kraków, którego wyniki ogłoszono 23 czerwca 2008 roku⁴. Zgodnie z założeniami konkursu, którego wyniki mają stać się podstawą do sporządzenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, bulwary mają stać się „salonem” Krakowa – kolejnym „sercem miasta”.

W niniejszym artykule autorzy pragną przybliżyć opracowany przez nich projekt konkursowy, który jest próbą pogodzenia wymogów i oczekiwań współczesności z dziedzictwem historycznym miejsca⁵. Zaproponowana koncepcja zagospodarowania Doliny Wisły uwypukla jej unikalne wartości kulturowe i naturalne. Równocześnie w ich sąsiedztwie wprowadza nowe obiekty i zespoły, które na zasadzie twórczej kontynuacji uzupełniają kompozycję tego nieco zaniedbanego fragmentu miasta, czyniąc go bardziej dostępnym i atrakcyjnym.

Podstawowym założeniem autorskim jest konieczność połączenia dwóch brzegów rzeki zarówno pod względem kompozycyjnym, jak i funkcjonalnym. Służy temu przede wszystkim współczesna, geometryczna kompozycja zielonych bulwarów rzecznych, której rysunek nawiązuje do tkanki urbanistycznej sąsiadujących z Wisłą dzielnic Krakowa. Podkreśla ona podstawowe osie i otwarcia widokowe w kierunku najważniejszych obiektów, zespołów urbanistycznych i krajobrazowych. Po obu stronach rzeki poprowadzono ciągi pieszo-rowerowe. Łamana linia ścieżki na górnym poziomie bulwarów wpisuje się harmonijnie w kompozycję zieleni i towarzyszących jej placów utwardzonych. Równocześnie w sposób zgeometryzowany nawiązuje do miękkiej linii Wisły, tworząc ciekawe, utrzymujące w napięciu fragmenty przestrzeni publicznej. Kadruje unikalne widoki na miasto i naturę. Ścieżka na dolnym poziomie poprowadzona została bezpośrednio wzdłuż brzegów. Poza związkami wizualnymi i kompozycyjnymi (widocznymi z ważnych punktów widokowych umieszczonych wzdłuż Doliny Wisły⁶), różne poziomy ścieżek pieszych i rowerowych połączone są za pomocą ramp i schodów. Zapewniono także bezpośrednie związki pomiędzy brzegami. Na objętym granicami opracowania odcinku nabrzeża zaprojektowano 10 przystanków tramwaju wodnego, który może kursować na kilku trasach. Poza przewidzianymi do realizacji kładkami pieszymi Kazimierz–Ludwinów⁷ (w rejonie ul. Wietora) i Kazimierz–Podgórze⁸ (łączącej ul. Mostową z ul. Brodzińskiego), zaprojektowano jeszcze cztery przeprawy pieszo-rowerowe: pomiędzy Salwotorem a parkiem Dębnickim (a dalej terenami rekreacyjnymi na Zakrzówku); pomiędzy Wawelem a Mangghą, pomiędzy Kampusem KSW przy ul. Herlinga-Grudzińskiego a zaprojektowanym kompleksem dydaktyczno-sportowym na Grzegórkach oraz pomiędzy planowanym parkiem na Zabłociu (w rejonie ul. Portowej) a zaproponowanymi w projekcie parkiem i plażą miejską na Dąbiu.

Autorzy koncepcji, nie zgadzając się z planowaną lokalizacją plaży miejskiej przy Bulwarze Wołyńskim (ten fragment bulwarów powinien pozostać „salonem” miasta, a nie „łaźnią miejską”), zaproponowali dwie plaże w alternatywnych miejscach. Pierwszą z nich zlokalizowano przy moście Zwierzyńskim w połączeniu z terenami sportowymi oo. Salezjanów, co oferuje możliwość wypoczynku w sercu rekreacyjnych terenów Krakowa z widokami na kopiec Kościuszki i klasztor na Bielanych. Drugą usytu-

owano przy nowo projektowanym parku w rejonie stopnia na Dąbiu, w bezpośrednim sąsiedztwie wspomnianej kładki pieszej, co daje możliwość użytkowania jej zarówno przez mieszkańców Dąbia, jak i Zabłocia. Taka lokalizacja plaż pozwala na aktywizację fragmentów bulwarów położonych dalej od centrum, co było jednym z głównych zadań konkursowych. Na całej długości bulwarów, na obydwu brzegach rzeki umieszczono miejskie place, które towarzyszą ważnym budynkom publicznym (zarówno istniejącym, jak i nowo projektowanym), a niekiedy dodatkowo wprowadzają w głąb ważnych zespołów urbanistycznych. W założeniu staną się one miejscami organizacji imprez na wolnym powietrzu (przedstawienia teatralne, koncerty, „Wianki”, „Parada Smoków” itp.), pozostając także na co dzień przestrzeniami chętnie odwiedzanymi przez mieszkańców i turystów.

Wzdłuż Doliny Wisły eksponowane są najcenniejsze zabytki Krakowa, towarzyszą jej także ważne współczesne budynki publiczne (Manggha, reprezentacyjne hotele, Galeria Kazimierz), także te pozostające w fazie realizacji (Centrum Kongresowe przy rondzie Grunwaldzkim, Muzeum T. Kantora przy ul. Nadwiślańskiej). Na obu brzegach zlokalizowane są historyczne (Stare Miasto, Kazimierz, Podgórze, Dębniki) i współczesne (os. Podwawelskie, Ludwinów, Zabłocie, Grzegórzki) zespoły urbanistyczne. Projektowana kompozycja urbanistyczna obszaru wprowadza nowe elementy architektoniczne i urbanistyczne o zróżnicowanej funkcji i skali.

W obrębie bulwarów zaproponowano niewielkie pawilony kawiarniane, które mogą także mieścić funkcje związane ze sportem i rekreacją. W rejonie parku Dębnickiego – ulic Praskiej i Czarodziejkiej – zaproponowano zespół architektury mieszkaniowej, utopiony w zieleni prywatnych i półprywatnych ogrodów, o zróżnicowanej typologii (wille miejskie wielorodzinne, zabudowa szeregowa jednorodzinna oraz niewielkie budynki mieszkalne wielorodzinne).

Otwarte w kierunku rzeki oficynami i budynkami składowymi kwartały miejskie wzdłuż południowej pierzei ul. Kościuszki uzupełniono przede wszystkim willami miejskimi oraz budynkami wielorodzinnymi ustawionymi prostopadle do Bulwaru Rodła. Daje to ich mieszkańcom otwarcia widokowe w kierunku Wisły, zapewnia lepszą wentylację kwartałów oraz głębiej położonych części miasta. Sekwencję trzech kwartałów od strony wschodniej zamyka budynek hotelu o zróżnicowanej wysokości, z którego otwierają się niezapomniane widoki na Wawel.

W miejscu boisk KS Nadwiślan przy ul. Dietla zaproponowano nowe kubatury mieszczące funkcje sportowe (np. korty kryte, basen, hala sportowa z boiskami), którym towarzyszy miejski plac otwarty w kierunku rzeki z widokiem na Mangghę.

Na obecnych terenach gazowni i ZEK na Kazimierzu zaprojektowano zabudowę mieszkaniowo-usługową uzupełniającą istniejące kwartały w formie kamienic i utopionych w zieleni willi miejskich. Na dużym placu, utworzonym dzięki połączeniu ul. Dajwór z bulwarami, umieszczono pawilon kawiarni-galerii. W posadzce placu przypomniano zarys murów miejskich Kazimierza. Nowe budynki zaprojektowane w tym rejonie to sala koncertowa, która może stać się nową siedzibą Filharmonii Krakowskiej. W jej sąsiedztwie zaproponowano budynki dydaktyczne uczelni wyższej. Flankują one wjazd z mostu Powstańców Śląskich w ul. Starowiślną. Budynek biurowy u zbiegu ulic Podgórskiej, Starowiślniej i Wawrzyńca domyka tę symboliczną „bramę do miasta”. W miejscu stacji benzynowej przy Galerii Kazimierz przewidziano skwer z niewielkim muzeum stanowiącym zarazem pawilon wejściowy do Cmentarza Żydowskiego.

W sąsiedztwie mostu Kotlarskiego zaprojektowano budynki dydaktyczne uczelni wyższej połączone kładką pieszą z Kampusem KSW. Towarzyszą im obiekty sportowe, stanowiące uzupełnienie kwartału miejskiego, w którym znajduje się dawne kino Związkowiec. W tym rejonie – pomiędzy mostem Kotlarskim a ul. Ofiar Dąbia – zaprojektowano duży zespół zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, wyposażony w usługi oraz budynki oświaty i wychowania (szkoła, przedszkole). Zespół przecięty jest wizualnie przez nasyp kolejowy, wzdłuż którego zaproponowano park łączący się z bulwarami. Cały zespół połączony jest z tkanką miejską Krakowa poprzez place publiczne, parki oraz układ drogowy.

W koncepcji opracowano szczegółowo dwa fragmenty Doliny Wisły, położone w jednym z najważniejszych wewnątrz miejskich: pomiędzy mostem Grunwaldzkim a ujściem Wilgi. Obszar ten wymaga rekompozycji. Na prawym brzegu rzeki, przy bulwarze Wołyńskim, straszy opuszczony gmach hotelu Forum, po przeciwnej stronie podupadły skwer z opuszczonymi barakami dawnych mieszkań socjalnych eksponuje nie zawsze zadbane podwórza i tylne fasady kamienic. Władze miasta mają zamiar w tym miejscu zrealizować kładkę pieszo-rowerową Kazimierz–Ludwinów, być może jako reminiscencję dawnego mostu łączącego bramę miejską Kazimierza, u wylotu ul. Skawińskiej z historycznym traktem do Skawiny.

Przy Bulwarze Wołyńskim, w miejscu wyburzonego hotelu Forum zaproponowano zespół architektoniczno-urbanistyczny składający się ze stanowiących barierę akustyczną, ośmiokondygnacyjnych budynków o funkcji biurowej i hotelowej oddzielających niższe budynki: teatr i pawilon kawiarni od ruchliwej arterii miejskiej. Obsługę komunikacyjną kompleksu zapewniono od strony ulic Ludwinowskiej i Konopnickiej, częściowo wykorzystując istniejące zjazdy do hotelu Forum. Nowo projektowane budynki wycofano w kierunku ul. Ludwinowskiej, poszerzając, w stosunku do stanu istniejącego, publiczną przestrzeń miejską związaną z bulwarami. Duży plac pomiędzy nowymi budynkami zespołu otwiera się w kierunku Wawelu i Skalki. Ta atrakcyjnie uformowana przestrzeń publiczna z elementami małej architektury może być użytkowana jako otwarta scena. Jako materiał wykończeniowy płyty placu proponuje się kamień naturalny w kilku odcieniach szarości, tworzący abstrakcyjny rysunek posadzki. Oś widokową w kierunku Wawelu podkreślono umieszczonymi na placu elementami wodnymi. Powierzchnię zielonych bulwarów zaprojektowano jako geometryczną kompozycję trawników i kilku rodzajów zieleni niskiej, okrywowej oraz krzewów ozdobnych, tworzących niekiedy uformowane żywopłoty. Ławki umieszczono w sposób umożliwiający kontemplację atrakcyjnych widoków. Umieszczone w tym rejonie pawilon kawiarniany z tarasem oraz jeden z przystanków tramwaju wodnego współgrają z kompozycją ścieżek i ramp pieszych i rowerowych. Poszerzono przejście podziemne pod ul. Konopnickiej otwierając je szerokim placem w kierunku Wisły. System skarp i murków oporowych nadaje dynamizm kompozycji wpiętej się w łagodny łuk rzeki.

Na jej drugim brzegu, w rejonie ulic Skawińskiej, Piekarskiej i Wietora uzupełniono zabudowę pierzejową o budynki o funkcji mieszanej mieszkaniowo-usługowej oraz hotel o wysokim standardzie i galerię sztuki. Otwierają się one w kierunku skweru z zaznaczonymi pozostałościami kościoła św. Jakuba. W tym rejonie dominuje zieleń wysoka w postaci szpalerów i klombów drzew, co tworzy przestrzeń o odmiennym niż na przeciwległym brzegu charakterze. Zaprojektowano także plac zabaw i boisko do gier zespołowych, ukryte za skarpą ziemną. Zgodnie z założeniami koncepcji geometryczna kompozycja terenów zielonych i powierzchni utwardzonych została utrzymana w tych samym charakterze co po stronie Bulwaru Wołyńskiego. Zastosowano te same rozwiązania materiałowe. Zachowano zabytkowe mury oporowe i towarzyszące im schody i rampy. W koncepcji po obu brzegach rzeki uwzględniono dogodne połączenia pomiędzy zaprojektowanymi placami utwardzonymi a planowaną kładką pieszo-rowerową.

W wielu miastach Europy przepływające przez nie rzeki stymulują powstawanie nowych, atrakcyjnych przestrzeni publicznych. Na ich bazie powstają nowe zespoły urbanistyczne, a nadrzeczne bulwary stają się obszarami atrakcyjnymi, które mogą niejednokrotnie konkurować z historycznym układem miejskim o miano „serca miasta”. Miejmy nadzieję, że stanie się tak również w przypadku Krakowa, który przez ostatnie dziesięciolecia nie radził sobie z wykorzystaniem ogromnego potencjału, jakim jest Wisła. Wyniki konkursu oraz przedstawiona przez nas autorska koncepcja zagospodarowania tego fragmentu przestrzeni miasta staną się kolejnym głosem w dyskusji nad bulwarami wiślanymi. Przyczynią się, być może, do uruchomienia procedur umożliwiających twórcze przemiany, których celem będzie uatrakcyjnienie zielonego „salonu” Krakowa.

Przypisy

- ¹ Por. J. Piekarczyk, *Bulwary niezgody*, Kraków – miesięcznik społeczno-kulturalny 2–3/2008, s. 19-21 oraz M. Jaśkiewicz, *Nie zaśmiecać bulwarów*, *ibidem*, s. 21.
- ² W rejonie ul. Czarodziejskiej, pomiędzy ul. Gazową i Starowiślną na Kazimierzu oraz pomiędzy mostem Kotlarskim a stopniem wodnym na Dąbiu.
- ³ Przede wszystkim poprzez konkursy pod patronatem SARP, które dotyczyły zagospodarowania fragmentów bulwarów, kładek pieszo-rowerowych przez Wisłę i publicznych obiektów pozostających w ścisłych związkach z nabrzeżem – a także ideowe: VIII MBA w 1998; XI MBA w 2004.
- ⁴ Nagród nie przyznano – przyznano 3 wyróżnienia, na podstawie których jury przygotowało uwagi do planu miejscowego; por. P. Tymczak, *Wiślany salon pod Wawelem*, *Dziennik Polski – Kronika Krakowska* nr 146 z dnia 24.06.2008, s. 1; wyniki konkursu dostępne na www.sarp.krakow.pl.
- ⁵ Projekt: arch. M. Gyurkovich i PIATELKO_DG Sp. z o.o.; autorzy: arch. Karolina Dudzic-Gyurkovich, arch. Mateusz Gyurkovich; współpraca autorska: arch. Marta Garcia Alonso, arch. Miguel-Angel Diaz Itturiaga; oprac. graficzne: stud. WAPK Anna Gulińska – praca uzyskała wyróżnienie III stopnia.
- ⁶ Por. np.: K. Dąbrowska-Budziło, *Wśród panoram Krakowa. O przemianach widoków i o tym, jak je ocalić*, Kraków 1999.
- ⁷ Autorzy: Biuro Projektów Lewicki–Latak, www.lewicki-latak.com.pl.
- ⁸ Autorzy: arch. A. Getter i M. Dąbek; por. www.ronet.pl.

The Vistula boulevards in Kraków remain one of the most important green public spaces of the city. In spite of this, its prevailing stretch does not indicate an attractive or even safe space¹. The riverside still has some big, partly abandoned industrial and storage areas² which make a significant barrier separating the city from the Vistula River. These days, only a small part of the boulevards, directly neighbouring on the most valuable urban complexes of the Old Town and Kazimierz, is used during mass events and as popular recreational grounds. The prevailing parts of the waterfront do not fulfill any public functions while the river makes an important barrier dividing the city functionally and mentally as well. It is also influenced by the lack of pedestrian and bicycle connections. Several attempts to change this situation have been made in the last twenty years³. The latest one was *Tenders for an idea for the spatial development of the Vistula Valley in Kraków between Zwierzyniecki Bridge and the barrage in Dąbie*, organized by the OCK and the Kraków APA, whose results were announced on June 23, 2008⁴. According to the guidelines of the competition, whose results are expected to become the basis for the preparation of the Local Plan of Spatial Development, the boulevards are to become the salon of Kraków – another heart of the city.

The authors of this article would like to present their competition design which is an attempt to harmonize the requirements and expectations of the present day with the historical heritage of the place⁵. The suggested idea for the development of the Vistula Valley emphasizes its unique cultural and natural values. At the same time, some new objects and complexes, which complement the composition of this slightly neglected fragment of the city on the principle of creative continuation and make it more accessible and attractive, are introduced in its vicinity.

The authors' basic guideline is a necessity to connect two riverbanks, both compositionally and functionally. The geometrical composition of the green boulevards refers to the urban tissue. It emphasizes the basic axes and scenic openings towards the most important objects, urban and scenic complexes. The broken line of a pedestrian and bicycle path on the upper level of the boulevards is harmoniously adjusted to the composition of the greenery and its squares. In a geometrized manner, it refers to the soft line

of the Vistula. It frames some unique views of the city and nature⁶. A path on the lower level runs directly along the banks. Some direct relationships between the banks are guaranteed, too. Ten stops for a water tram, which may ply on the basis of several routes, are designed on the defined part of the waterfront. Apart from the Kazimierz–Ludwinów⁷ and Kazimierz–Podgórze⁸ footbridges meant for implementation, four pedestrian and bicycle crossings are designed: between Salwator and Dębicki Park, between Wawel and Manggha, between the KSW Campus and a designed educational and sports complex in Grzegórzki and between a planned park in Zabłocie and a park and a beach in Dąbie, suggested in the design.

Disagreeing with the planned location of a city beach at Wołyński Boulevard (this fragment of the boulevards ought to remain the salon of the city, not its bath), the authors of the conception suggested two beaches in some alternative places. It allows for the activation of some fragments of the boulevards situated farther from the centre. Some squares, which accompany important public (existing and newly-designed) buildings and sometimes lead inside important urban complexes, are located all along the boulevards on both riverbanks. They are expected to become the scenes of open-air events frequented by the residents and tourists every day.

The most precious monuments of Kraków are exposed along the Vistula Valley in the company of some important contemporary public buildings (Manggha, some presentable hotels and Kazimierz Gallery as well as the Congress Centre at Grunwaldzkie Roundabout and T. Kantor Museum under construction). Both banks have some historic (Old Town, Kazimierz, Podgórze, Dębicki) and contemporary (Podwawelskie Estate, Ludwinów, Zabłocie, Grzegórzki) urban complexes. The designed urban composition of the area introduces new architectural and urban elements of diverse functions and scales.

Some small café pavilions, which may also have functions related to sports and recreation, are suggested within the boulevards. A complex of housing architecture of diverse typologies, sunk in the greenery of private and semiprivate gardens, are suggested in the vicinity of Dębicki Park.

Opened towards the river with annexes and storage buildings, urban quarters along the southern frontage of Kościuszki St. are complemented with urban villas and multifamily buildings set parallel to Rodła Boulevard. The sequence of three quarters from the east is closed by a hotel with some unforgettable views of Wawel.

New cubature objects with sports functions and a square opened towards the river with a view of Manggha are suggested in place of FC Nadwiślan pitches.

Some residential and service buildings complementing the existing quarters are designed on the present grounds of a gasworks and the ZEK in Kazimierz. A pavilion with a café and a gallery is situated in a big square joining Dajwór St. and the boulevards. The floor of the square refers to the outline of the city walls of Kazimierz. New buildings designed in this area include a concert hall and some university buildings. They flank the driveway from Powstańców Śląskich Bridge into Starowiślna St. An office building across the street closes these symbolic "city gates". A square with a small museum acting as the entrance pavilion to the Jewish Cemetery is planned in place of a petrol station.

Some university buildings connected to the KSW campus by a footbridge are designed in the vicinity of Kotlarski Bridge. Some sports facilities accompany them. A large complex of multifamily housing with services and educational buildings (a school, kindergartens) is designed in the area between Kotlarski Bridge and Ofiar Dąbia St. The complex is visually cut by a railway embankment along which a park merging with the boulevards is suggested. The whole complex is connected to the urban tissue of Kraków by means of some public squares, parks and a road layout.

The idea includes the details of two fragments of the Vistula Valley, situated in one of the most important urban interiors – between Grunwaldzki Bridge and the Wilga estuary. This area needs recomposition. The abandoned Forum Hotel is an eyesore on the right riverbank at Wołyński Boulevard; a neglected square exposes the yards and back facades of the tenements on the opposite side. The municipal authorities intend to implement a Kazimierz–Ludwinów footbridge here, perhaps as a reminiscence of an old bridge connecting the Kazimierz city gates with a historic tract to Skawina.

An architectural and urban complex, consisting of eight-storey buildings with office and hotel functions which make an acoustic barrier separating the lower buildings – a theatre and the pavilion of a café – from a busy urban artery, is suggested at Wołyński Boulevard in place of the demolished Forum Hotel. The newly-designed buildings are situated nearer Ludwinowska St. which widens the public urban space related to the boulevards in relation to the existing state. A big square between the new buildings opens towards Wawel and Skalka. This attractively formed public space with some elements of small architecture could be used as an open stage. Natural stone in several shades of grey, making the abstract outline of the floor, is suggested as the finishing material for the plate of the square. The scenic axis towards Wawel is emphasized by some water elements. The area of the green boulevards is designed as the geometrical composition of lawns and several kinds of low and covering greenery and ornamental bushes which sometimes form hedges. The position of benches makes it possible to contemplate attractive views. A café pavilion with a terrace and one of the water tram stops matches the composition of paths and pedestrian and bicycle ramps. The underpass in Konopnickiej St. is widened which opens it towards the Vistula through a broad square. A system of slopes and revetments dynamizes the composition adjusted to the gentle curve of the river.

The frontage buildings on the other bank, in the vicinity of Skawińska, Piekarska and Wietora St., are complemented with some residential and service buildings, a high-standard hotel and an art gallery. They open towards a square with the marked remains of St. James Church. This area is dominated by high greenery in the shape of tree lines and beds which produces a space of different character. A playground and a pitch, hidden behind a scarp, are designed, too. According to the guidelines of the idea, the geometrical composition of green grounds and hardened areas preserves the character of the southern bank. The historic revetments with their stairs and ramps are saved. The idea allows for convenient connections between the designed squares and the planned footbridge on both riverbanks.

The rivers which flow through many European cities stimulate the formation of some new, attractive public spaces. They act as the bases for the creation of some new urban complexes while the riverside boulevards become attractive areas which may compete against the historic urban layout for the name of "the heart of the city". Let us cherish the hope that it will happen so in the case of Kraków which has not been able to use the great potential of the Vistula River for decades. The results of the competition and the authors' idea for the development of this fragment of the city will become another voice in the discussion on the Vistula Boulevards. Perhaps they will contribute to the activation of procedures facilitating creative transformations whose objective will be to make the green "salon" of Kraków more attractive.

Endnotes

¹ See: J. Piekarczyk., *Bulwary niezgody*, Kraków – miesięcznik społeczno-kulturalny, nr 2-3/2008, p. 19-21 and M. Jaśkiewicz, *Nie zaśmiecać bulwarów*, *ibidem*, p. 21.

² In the vicinity of Czarodziejska St., between Gazowa and Starowiślna St. in Kazimierz and between Kotlarski Bridge and the barrage in Dąbie.

³ First of all, competitions under the patronage of the SARP which concerned the development of some fragments of the boulevards, footbridges over the Vistula and public objects closely related to the waterfront – as well as the idea competitions: VIII MBA in 1998; XI MBA in 2004.

⁴ Jury gave 3 mentions, which were the point to prepare some remarks to the Local Plan; see: P. Tymczak, *Wiślany salon pod Wawelem*, *Dziennik Polski – Kronika Krakowska*, nr 146, 24.06.2008, p. 1; all honoured works at: www.sarp.krakow.pl.

⁵ Project by arch. M. Gyurkovich & PIATELKO_DG Sp. z o.o.; Authors: arch. Karolina Dudzic-Gyurkovich, arch. Mateusz Gyurkovich; co-operation: arch. Marta Garcia Alonso, arch. Miguel-Angel Diaz Itturiaga; graphic co-operation: stud. FACUT Anna Gulińska – Project was honoured by 3rd mention.

⁶ See: K. Dąbrowska-Budziło, *Wśród panoram Krakowa. O przemianach widoków i o tym, jak je ocalić*, Kraków 1999.

⁷ Authors: Biuro Projektów Lewicki-Latak; www.lewicki-latak.com.pl.

⁸ Authors: arch. A. Getter i arch. M. Dąbek; por. www.ronet.pl.

II. 1. Fragment autorskiej koncepcji w rejonie centrum Krakowa

III. 1. Fragment of the project within Cracow city centre